गीतज्ञो यदि गीतेन नाप्नोति परमं पदम् । रुद्रस्यानुच रोभूत्वा तेनैव सह मोदते । अस्मिल्लोके सदा कालं स्मृतिरेषा प्रगीयते । तद्गीतमालया पूज्यौ देवौ हरिहरौ सदा । इति शृण्वन् क्षणात् प्राप पुरमन्यन्मनोहरम् । शिवशर्माथ पप्रच्छ किंसंज्ञं नगरन्त्विदम् । गणावूचतुः । असौ विद्याधरो लोको नानाविद्याविशारदाः ।"

गन्धर्वविद्या स्त्री ६त०। सङ्गीतविद्यायाम् । [वेदशब्दे दृश्यः।

गन्धर्ववेद पु०६त०। सामवेदस्योपवेदे सङ्गीतमूलग्रन्थे उप-

गन्धर्वहस्त पु० गन्धर्वस्य मृगभेदस्य हस्तः पाद इव पत्रमस्य । एरण्डवृक्षे हारा० । कप् । तत्रार्थे अमरः । सुश्रुतेन तत्पत्राल्लवणात्पत्तिरभिहिता यथा "गन्धर्वहस्तकमुष्ककनक्तमालाटरूषकपूतीकारग्वधचित्रपदीनां पत्राण्यार्द्राणि लवणेन सहोदूखलेऽनुवद्य स्नेहघटे प्रक्षिप्यावलिप्य गोशकृद्भिर्दाहयेदेतत्पत्रलवणमुपदिशन्ति वातरोगेषु" ।

गन्धलता स्त्री गन्धान्विता लता । प्रियङ्गौ शब्दार्थचि० ।

गन्धलोलुप त्रि०७त० । गन्धलोभातिशयवत्यां मधुमक्षिकायां शब्दर० ।

गन्धवत् त्रि० गन्धो विद्यतेऽस्य मतुप् मस्य वः । १गन्धयुक्ते "गन्धवद्रुधिरचन्दनोक्षिता" रघुः । स्त्रियां ङीप् । सा च २पृथिव्याम् मत्स्यगन्धायां सत्यवत्याम् ३व्यासमातरि तस्यास्तन्नामत्वप्राप्तिः भा० भी०६२अ० उक्ता यथा

"एवमुक्ता वरं वव्रे गात्रसौगन्ध्यमुत्तमम् । सचास्यै भगवान् प्रादान् मनसः काङ्क्षितं भुवि । ततोलब्धवरा प्रीता स्त्रीभावगुणभूषिता । जगाम सह संसर्गमृषिणाऽद्भुतकर्मणा । तेन गन्धवतीत्येवं नामास्याः प्रथितं भुवि । तस्यास्तु योजनाद्गन्धमाजिघ्रन् यन्नरा भुवि । तस्या योजनगन्धेति ततो नामापरं स्मृतम् । इति सत्यवती हृष्टा लब्ध्वा वरमनुत्तमम् । पराशरेण संयुक्ता सद्यो गर्भं सुषाव सा । जज्ञे च यमुनाद्वीपे पाराशर्य्यः स वीर्य्यवान् ।"

४सुरायां मेदि० ५नवमल्लिकायां रत्नमा०६सुरानामगन्धद्रव्ये जटा०।७वायुपुर्य्याञ्च यथाह मृगेन्द्रसंहिता यथा "वायोर्गन्धवतीं तुङ्गश्वेतपीतध्वजां शृणु । बलवद्भूतसंजुष्टां सर्वरत्नविनिर्मिताम्"। काशीख०१३अ०।"इमां गन्धवतीं रम्यां पुरीं वायोर्विलोकय । वारुण्या उत्तरे भागे महाभाग्यनिधे ! द्विज !" इति गन्धवतीपुर्य्याः स्वरूपं ते निरूपितम्। तस्याः प्राच्यां कुवेरस्य भ्राजशेषालका पुरी" । तदुत्तराध्याये । मेदिनिकोषे "अथ गन्धवती पृथ्वी पुरीभिद्व्यासमातरीति" पुरीभेदार्थकतामात्रोक्तेः शब्दकल्पद्रुमे तन्मूलकशब्दस्तोमे च वरुणपुरीपरत्वकथनं प्रामादिकमेव । वरुणपुर्य्यास्तु निम्लोचनीति नाम यथोक्तं भाग० ५ । २०।१० । यथा "तस्मिन्नैन्द्रीं पूर्वस्मान्मेरोर्देवधानीं नाम दक्षिणतो याम्यां संयमनीं नाम पश्चाद्वारुणीं निम्लोचनीं नाम उत्तरतः सौम्यां विभावरीं नाम"

गन्धवल्कल न० गन्धो वल्कलेऽस्य । (दारचिनि) त्वचे । राजनि०। [गन्धवल्लीत्यप्यत्र राजनि० ।

गन्धवल्लरी स्त्री गन्धान्विता वल्लरी । सहदेवीलतायाम्

गन्धवह पु० गन्धं वहति वह–अच् ६त० । १वायौ अमरः "आघ्रायि वान् गन्धवहः सुगन्धः" भट्टिः "दिग्दक्षिणा गन्धवहं मुखेन" कुमा० । २गन्धयुक्ते नायकभेदे पु० । "नवालता गन्धवहेन चुम्बिता" नैष० । अत्र नायिकापक्षे गन्धवहशब्दस्य नायकभेदपरत्वम् । ३गन्धधारिमात्रे त्रि० । "आकाशात्तु विकुर्वाणात् सर्वगन्धवहः शुचिः । बलवान् जायते वायुः स वै स्पर्शगुणो मतः" मनुः । "वायुर्गन्धवहः" भाग० २।१०।२० ।४नासिकायां स्त्री अमरः ।

गन्धवहल गन्धं वहति वह–बा०अलच् गन्धो वहलोऽस्य वा ।१सितार्जकवृक्षे २श्वेततुलस्याञ्च राजनि०। [जले ।

गन्धवारि न० गन्धद्रव्यवासितं वारि । सुगन्धिद्रव्यवासिते

गन्धवाह पु० गन्धं वहति वह–अण् उप०स० । १वायौ । अमरः । "प्रसरदसमबाणप्राणवद्गन्धवाहः" गीतगो० । २कस्तूरीभृगे हेमच० । ३नासिकायां स्त्री ङीप् हेमच०

गन्धविह्वल पु० गन्धेन विह्वलयति वि+ह्वल–णिच्–अच् । गोधूमे शब्दच० । [राजनि०

गन्धवीजा स्त्री स्त्री गन्धो वीजे यस्याः । मेथिकायाम्

गन्धवृक्षक पु० गन्धप्रधानो वृक्षः संज्ञायां कन् । १सालवृक्षे राजनि० । [अच् । १कक्कोले । शब्दच०

गन्धव्याकुल पुंन० गन्धेन व्याकुलयति वि+आ+कुल–णिच्

गन्धशटी स्त्री गन्धप्रधाना शटी शा० त० । शट्याम् शब्दच०

गन्धशाक न० गन्धप्रधानं शाकम् शा०त० । गौरसुवर्णशाके राजनि० ।

गन्धशालि पु० गन्धप्रधानः शालिः । आमोदवति धान्यभेदे (वासमती) प्रसिद्धे सुगन्धके शालौ । "गन्धशालिः सुमधुरो वृष्यः पित्तश्रमप्रणुत् । स्नायुविदाहशमनस्तन्यगर्भस्थिरत्वकृत् । ईषद्वातप्रशमनः स्वल्पकफबल-